

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ І СУСВЕТНАЯ КУЛЬТУРА

Сцежкамі памяці

КУЛЬТУРНАЯ БЯРЭЗІНШЧЫНА

Мне давлялося пабываць у розных краінах, у шматлікіх гарадах. Вось ужо паўстагоддзя я жы-ву ў сталіцы Беларусі, але, шчыра кажучы, мілей за ўсё мне Беразіно – гарадок майго дзяцінства і юнацтва.

Маёй малой радзіме цяжка спаборнічаць з такімі старажытнымі беларускімі гарадамі, як Полацк, Мінск, Брэст, Мсціслаў, Слуцк. Але і яна, як кажучы, не ўчора нарадзілася. 7 чэрвеня 2016 г. Беразіно адзначыла сваё 515-годдзе.

У Беларусі ёсць некалькі населеных пунктаў з назвай Беразіно, існуе і аднайменная чыгуначная станцыя пад Бабруйскам. Аўтар гэтых радкоў вядзе размову пра горад Беразіно, цэнтр Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці, а таксама іншыя куточки гэтага раёна і імкнецца паказаць унёсак ураджэнцаў Бярэзіншчыны ў навуку і культуру Беларусі, Еўропы і ўсяго свету.

Бярэзінскі раён быў створаны 17 ліпеня 1924 г. і ўвайшоў у склад Барысаўскай акругі. Калі ў 1925 г. у ім было 25 школ, то да канца 1936 г. на Бярэзіншчыне іх налічвалася ўжо 90, у тым ліку 72 пачатковыя, 17 сямігодак. У 1937 г. у Бярэзінскай сярэдняй школе адбыўся першы выпуск яе гадаванцаў.

Першы радыёпрыёмнік на Бярэзіншчыне з’явіўся ў жніўні 1926 г. у якасці прэміі жыхарам раёна за актыўны ўдзел у зборы сродкаў на будаўніцтва самалёта. Сяляне называлі яго падарункам ад усесаюзнага старасты М. Калініна. На срэбранай пласцінцы, прымацаванай да чатырохлампавага радыёпрыёмніка, значылася: “Ад ЦВК СССР Багушэвіцкаму сельсавету за найлепшую пастаноўку работы”.

У 1928 г., да 11-й гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі, у Беразіно пачаў працу радыёвузел на 150 кропак, а праз два гады радыёўстаноўкі з’явіліся ў кожным сельсавеце, калгасе і саўгасе раёна.

2 лістапада 1931 г. выйшаў першы нумар раённай газеты, надрукаваны ў Магілёве, бо сваёй друкарні тады яшчэ не было. Спачатку газета называлася “Калгаснік”, потым – “За сацыялістычную жывёлагадоўлю”, а з 26-га нума-

ра – “Сцяг Леніна”. У 1934 г. у райцэнтры пабу-давалі друкарню.

27 верасня 1938 г. мястэчка Беразіно было пераўтворана ў гарадскі пасёлак, які амаль праз трыццаць гадоў, 7 сакавіка 1968 г., стаў гора-дам.

Бярэзінская зямля дала беларускай літарату-ры нямала таленавітых праявіўцаў, паэтаў, дра-матургаў, крытыкаў, літаратуразнаўцаў, пера-кладчыкаў.

Пісьменнік **Юзаф Масальскі** нарадзіўся ў 1800 г. у вёсцы Белічаны. Яго пярэ належаць аповесць “Яцак” (1823), зборнік “Паэзія” (1827 – 1828). Ён вучыўся ў магілёўскай гімназіі, скон-чыў Полацкую езуіцкую акадэмію (1818). Юзаф Ануфрыевіч быў кандыдатам філасофіі. Служыў гувернёрам у Ю. Славацкага ў Вільні. У 1823 г. арыштаваны як член тайнага студэнцкага тава-рыства філаматаў. За ўдзел у паўстанні 1830 – 1831 гг. быў засланы ў Сібір. Памёр Юзаф Ма-сальскі пасля 1840 г.

Таленавіты яўрэйскі крытык і публіцыст **Аляксандр Хашын** (Цві Авербух; 1888 – 1938) нарадзіўся ў мястэчку Беразіно. Ён атрымаў традыцыйную яўрэйскую рэлігійную адука-цыю. Друкавацца пачаў з 1911 г. У 1912 г. рэда-гаваў часопіс “Га-Ахдут”. Пасля 1914 г. ён жыў у ЗША, выпускаў штотыднёвік “Ідышэр Кемфер”, супрацоўнічаў з яўрэйскімі перыядычнымі вы-даннямі. У 1919 – 1924 гг. жыў у Германіі, Польшчы, Аўстрыі. У 1924 г. пераехаў у савецкую Расію, рэдагаваў газету “Дэр эмес” (“Праўда”). А. Хашын быў аўтарам шматлікіх літаратур-на-крытычных артыкулаў, напісаў прадмову да Збору твораў Шолам-Алейхема. У 1938 г. быў рэпрэсаваны.

Ураджэнка мястэчка Беразіно **Сара Рабі-новіч** (1880 – ?) была таленавітым навукоўцам, пісьменніцай і грамадскім дзеячам. Яна аўтар аповяданняў “Без таленту”, “На радзіме”, шмат-лікіх артыкулаў, у тым ліку “Да жаночага пы-тання ў яўрэяў”. У 1902 г. 22-гадовая дзяўчына скончыла Фрайбургскі ўніверсітэт (Германія).

Адначасова яна абараніла доктарскую дысертацыю, прысвечаную праблемам яўрэйскага пралетарыяту і падрыхтаваную паводле статыстычнага даследавання яўрэйскіх рабочых арганізацый Магілёва.

Жыццёвы шлях вядомага амерыканскага яўрэйскага публіцыста *Гары (Гілея) Рогафа* (1882 – 1971) таксама пачаўся ў Беразіно. Васьмігадовым хлопчыкам ён з сям'ёй апынуўся ў ЗША, вучыўся ў іешыве, закончыў каледж. Журналістскую дзейнасць на англійскай мове пачаў у 1905 г. Пісаў на ідыш для газеты “Форвертс”, дзе ў 1908 – 1921 гг. быў рэдактарам аддзела навін, намеснікам галоўнага рэдактара, а ў 1951 – 1964 гг. – галоўным рэдактарам і вядучым публіцыстам. Г. Рогаф аўтар кнігі “Як кіруюцца ЗША” (1918) і пяцітомнай “Гісторыі Злучаных Штатаў” (1925 – 1928).

Мястэчка Беразіно – малая радзіма амерыканскага яўрэйскага пісьменніка *Арона Рапапорта* (1895 – 1964), дзе ён атрымаў традыцыйную яўрэйскую рэлігійную адукацыю. З 1911 г. жыў у ЗША і ў складзе іх войска ўдзельнічаў у Першай сусветнай вайне. Друкавацца пачаў у 1916 г., яго вершы і аповяданні публікаваліся ў розных яўрэйскіх перыядычных выданнях. Аўтар кнігі “Скрозь вогненныя вароты”, “Кравецкія гісторыі”, драматычнай паэмы “Двойра-прачорчыца”. Пяру А. Рапапорта належаць цыклы вершаў і паэм з жыцця амерыканскіх рабочых-яўрэяў.

Найбольш багатае на таленавітых літаратараў былое мястэчка, а цяпер вёска Сяліба – радзіма Янкі Туміловіча, Рыгора Няхая, Якава Герцовіча.

Жыццёвы шлях *Янкі Туміловіча* пачаўся 19 верасня 1905 г. у сялянскай сям'і. Прачытайце яго вершы “Начлег” (першы твор паэта, апублікаваны ў восьмым нумары часопіса “Маладняк” за 1925 г.), “Захістаўся зялёны хвойнік...”, “Сястры”, “Мая каліна”, “Скрыжалі светлыя ў далях” – і вы адчуеце самабытнасць і арыгінальнасць паэтычнага таленту гэтага чалавека, які пражыў на зямлі толькі 32 гады. У 1926 г. Янка Туміловіч разам з Я. Бобрыкам і А. Звонакам выдаў паэтычны зборнік “Пунсовае ранне”. У 22-гадовым узросце ён стаў адным з заснавальнікаў “Пралетарска-сялянскай беларускай культурнай суполкі” (“Проблеск”). Выпускнік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1927), Янка Туміловіч быў членам літаратурнай арганізацыі “Маладняк”. Выкладаў гісторыю ў школе і Вышэйшай палітасветшколе, працаваў у рэдакцыях рэспубліканскіх часопісаў. У творчай спадчыне паэта ёсць творы з выразнай фальклорна-рамантычнай афарбоўкай, што асабліва

відаць у вершаванай легендзе “Зарэка”. Яго пяру належаць шчырыя лірычныя вершы, а таксама паэма “Ульянаў-Ленін”.

У сумнавядомым 1937-м Янка Туміловіч быў арыштаваны і асуджаны на сем гадоў пазбаўлення волі, аднак ужо ў студзені 1938 г. яго расстралялі, а ўсяго праз два гады рэабілітавалі.

Рыгор Няхай (1914 – 1991) – мабыць, адзін з найбольш вядомых пісьменнікаў, ураджэнцаў Бярэзіншчыны. Ён увайшоў у нашу літаратуру як паэт, празаік, публіцыст, перакладчык, палымяны прапагандыст беларускай мовы. Пасля заканчэння Мінскага педтэхнікума працаваў у дзіцячым доме ў Астрашыцкім Гарадку, потым выкладаў беларускую мову і літаратуру ў Калодзішчанскай сярэдняй школе Мінскага раёна.

Першыя вершы Р. Няхая з'явіліся ў 1935 г. у зборніку “Аднагодкі”, у газетах “Калгаснік Беларусі”, “Літаратура і мастацтва”, “Ураджай”. У 1939 г. выйшаў зборнік паэзіі “На сонечных узгорках”, станоўча ацэнены літаратурным крытыкам Рыгорам Бярозкіным, паэтамі Аляксеем Коршакам і Міколам Аўрамчыкам. Чытачам болын сталага ўзросту добра вядомы паэтычны зборнік “Маё пакаленне”, “Вялікі мой і ціхі акіян”, “Размова з восенню”, “Асеннія пракосы”, “Слова сябрам” Рыгора Восіпавіча. Яго аповесці “Сарочы лес”, “Туман над стэпам”, “Шлях на Эльбу”, “Я з табою, гвардыя”, “Герой не адступаюць” вылучаюцца высокім узроўнем праўдзівасці і літаратурнага таленту. Нельга не пагадзіцца з ацэнкай прозы Р. Няхая, дадзенай Анатолям Вялюгіным: «Памяць пабрацімства. Памяць непахіснай вернасці... Як споведзь салдацкага сэрца, чытаецца сёння трылогія – “Сарочы лес”, “Туман над стэпам”, “Шлях на Эльбу”. Чэсная, без таных фантазій і белетрыстычных завітушак, проза. Гэта якраз тое, што можа напісаць чалавек, які ўсё пабачыў на свае вочы. Ён адзін і толькі ён».

Рыгора Няхая справядліва можна лічыць і дзіцячым пісьменнікам. Школьнікам нашай рэспублікі 1960-х гг. палюбіліся яго творы “Пра храбрага хлопчыка”, “Як расцвітае кветка”, “Алёшка-атаман”.

Пасля выхаду ў свет двух выданняў гісторыка-краязнаўчага нарыса “Мінская вобласць” крытыкі адзначалі, што ў асобе Р. Няхая з'явіўся новы гісторык, краязнавец і публіцыст.

Рыгор Восіпавіч быў вядомы шырокай грамадскасці і як чалавек, што зрабіў літаратурныя запісы такіх каштоўных і цікавых партызанскіх мемуараў, як “Партызанскі край” Героя Савецкага Саюза камбрыга Віктара Лівенцава, “Браты па зброі” сакратара Палескага падпольнага

абкама партыі Івана Ветрава, “Палескія былі” камбрыга Івана Шубітыдзэ.

З найлепшых перакладаў Р. Няхая трэба адзначыць перастварэнні на беларускую мову асобных тэкстаў рускага паэта А. Твардоўскага, украінскіх пісьменнікаў М. Рыльскага, П. Тычыны, А. Малышкі, Ю. Збанацкага, кніг “Дзень айца Сойкі” С. Тудара, “Памфлеты” Ю. Мельнічука.

Падчас адной з сустрэч з аўтарам гэтых радкоў Рыгор Восіпавіч прызнаўся, што ў 1943 г. выконваў некаторыя заданні камандзіра разведвальнай групы ў тыле ворага, легендарнага савецкага разведчыка Кузьмы Гнідаша, якому ў сакавіку 1945 г. пасмяротна было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза...

Літаратурны крытык, нарысіст, сатырык **Якаў Герцовіч** (1910 – 1976) дэбютаваў як паэт у 1927 г. З рэцэнзіямі і літаратурна-крытычнымі артыкуламі ён пачаў выступаць з 1934 г. Пісаў на беларускай і рускай мовах. Пасля заканчэння Камуністычнага інстытута журналістыкі ў Мінску ў 1936 г. працаваў у шклоўскай раённай газеце і рэспубліканскай газеце “Рабочий”. перад Вялікай Айчыннай вайной перайшоў у рэдакцыю газеты “Літаратура і мастацтва”. У час вайны быў карэспандэнтам газет Заходняга, а потым 3-га Беларускага франтоў. Пасля вайны Якаў Бенцыянавіч працягваў журналісцкую дзейнасць у газеце “Звязда”, а потым у часопісе “Вожык” (1953 – 1970).

Якаў Герцовіч – аўтар літаратурна-крытычных кніг “На перадавых пазіцыях”, “Літаратура і жыццё народа”, “Герой і сучаснасць”, “Пісьменнікі, кнігі, героі”, “Творчае крэда”, нарыса “Анастасія Мицкевич”. І сёння не страцілі сваёй каштоўнасці яго кніга франтавых замалёвак “На вайне як на вайне” і зборнік сатырычных мініяцюр (гумарэсак) “Не пугай адзінай”, напісаныя ў 1969 г.

Ёсць на Бярэзіншчыне вёска Месціна, якая дала беларускай літаратуры арыгінальнага паэта-сатырыка, празаіка і драматурга **Міхася Скрыпку** (1907 – 1991). Ён лічыў сябе вучнем Кандрата Крапівы і ведаў на памяць амаль усе яго творы, у тым ліку і тыя, якія сам аўтар даўно забыў. М. Скрыпка ўпершыню выступіў у друку з вершам у рагачоўскай газеце “Камунар” у 1927 г.

Пасля заканчэння ў 1940 г. літаратурнага факультэта Мінскага педінстытута настаўнічаў у Рагачоўскім раёне, а пасля вайны працаваў настаўнікам беларускай і рускай моў і літаратуры ў школах Магілёўшчыны і Міншчыны. У тыя гады ён быў актыўным прапагандыстам беларускай мовы. Гэты вопыт спатрэбіўся, калі ў 1965 –

1971 гг. Міхась Аляксандравіч працаваў намеснікам дырэктара бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР.

У гады Вялікай Айчыннай вайны быў падпольшчыкам, франтавіком. Параненым трапіў у палон, адкуль удалося збегчы толькі на трэці раз у 1944 г. Да канца вайны працаваў у органах СМЕРШа, быў старшынёй батальёна па рэпатрыяцыі савецкіх людзей і іншаземцаў, якіх вызваляла Чырвоная армія. Яго цётка Праскоўя Віліткевіч у 1941 г. выратавала жыццё калмыцкаму паэту М. Хонінаву.

Асабліва плённымі ў творчасці М. Скрыпкі былі 1950 – 1980 гг. Менавіта ў гэты час выйшлі зборнікі баек, вершаў, мініяцюр “Сатыра і гумар”, “Сатырычны калаўрот”, “Ад смеху не ўцячэш”, “Пад смешнай вясёлкай”, зборнікі апавесцей, апавяданняў і гумарэсак “Мая хата не з краю”, “Дзіва ў рэшаце”, “Пад карань”, “Усяк бы вае...”, “Шануючы вас”, “Дзіва ў кошыку”, “Злазьце – прыехалі”. Асобнае месца ў беларускай сатыры і спадчыне аўтара займае кніга выбраных сатырычных твораў “І з перцам, і з сэрцам”. Важна, што ўвага таленавітага сатырыка была скіравана на надзённыя праблемы жыцця. На мой погляд, яму асабліва ўдаваліся эпіграмы і сатырычныя мініяцюры.

Міхась Скрыпка заявіў сябе і як таленавіты драматург. Ён аўтар сцэнарыя кароткаметражнай тэлекамедыі “Акадэмік”, што была пастаўлена ў 1963 г. Акрамя гэтага, яго пярэ належаць больш за трыццаць аднаактовых п’ес, камедыя для мастацкай самадзейнасці: “Дадому”, “Тэлеграма”, “Землякі”, “Чорт дапамог”, “Навагодняя сустрэча”, “Небяспечны госць”, “На сваю галаву” і інш. Да таго ж М. Скрыпка ствараў вершаваныя надпісы да шматлікіх сатырычных плакатаў, быў аўтарам слоў у песнях кампазітараў М. Чуркіна, М. Кузняцова і інш. Дзякуючы яго перакладам аматары рускай і украінскай паэзіі могуць чытаць па-беларуску творы А. Твардоўскага, С. Маршака, А. Барто, С. Міхалкова, А. Вішні, С. Алейніка, П. Глазавога і інш. За камедыю “Прыгоды Патапкі” М. Скрыпка ў 1985 г. атрымаў прэмію Міністэрства культуры Беларусі, яго творы ўзнагароджваліся таксама ў конкурсах на найлепшае апавяданне ў газетах “Звязда”, “Чырвоная змена” і “Мінская праўда”.

Свой след у беларускай літаратуры пакінуў і пісьменнік **Якуб Ермаловіч**, які нарадзіўся ў 1910 г. у вёсцы Вяшэўка Бярэзінскага раёна. Нялёгка лёс выпаў гэтаму празаіку. У 1936 г. Я. Ермаловіч стаў ахвярай рэпрэсій, а ў 1941 г. яму пашчасціла вызваліцца з турмы. Рэабілітацыя прыйшла толькі ў 1967 г. Больш за чвэрць ста-

годдзя – з 1944 да 1970 г. – Я. Ермаловіч працаваў выкладчыкам беларускай мовы і літаратуры ў вёсцы Пагост на Бярэзіншчыне. У размовах з аўтарам гэтых радкоў многія выпускнікі Пагосцкай сярэдняй школы называлі Якуба Сідравіча апантаным настаўнікам мовы і літаратуры, прапагандыстам беларушчыны і арыгінальным, цікавым празаікам.

Дэбютаваўшы ў друку ў 19-гадовым узросце, усе свае вядомыя творы стварыў значна пазней, у 1960 – 1980 гг. Жыхарам не толькі Бярэзіншчыны, але і ўсёй Беларусі прыйшліся даспадобы зборнікі аповесцей і апавяданняў “Над Бярозай”, “Душа чалавека”, “Родная зямля”, “Твар у твар”, “След на зямлі”, “Сіняя птушка”, “Акопы не пазарасталі”. Асноўныя тэмы твораў пісьменніка – падзеі Вялікай Айчыннай вайны, жыццё і праца калгаснікаў і сельскай інтэлігенцыі. Землякі Я. Ермаловіча памятаюць яго сустрэчы з чытачамі ў Бярэзінскай раённай бібліятэцы.

Непадалёку ад Беразіно, на хутары Рачыборак, 7 ліпеня 1924 г. нарадзіўся беларускі празаік і перакладчык **Яўген Курто**. У час Вялікай Айчыннай вайны ён быў удзельнікам камсамольскага падполля ў мястэчку Багушэвічы, партызаніў. Сярод баявых узнагарод Я. Курто – ордэн Айчыннай вайны 1-й ступені.

Упершыню ў друку выступіў у 1949 г. Першы зборнік “На начлезе” ўбачыў свет у 1958 г. Пасля былі кнігі “Дарога бяжыць насустрач”, “Над ціхай Свідаўкай”, “Шумеў Негнявіцкі лес”, “Шэсць кароткіх гісторый”, “Над ярам”, “Насустрач жыццю”, “Лясны ўрок”. Рэцэнзенты адзначалі добрае веданне дзейнасці і побыту беларускіх партызан і своеасаблівы стыль пісьменніка. Як рэдактар выдавецтваў “Беларусь” і “Мастацкая літаратура” (1960 – 1987) Я. Курто зрабіў свой унёсак у прапаганду беларускай літаратуры. Пераклаў на беларускую мову казкі народаў СССР, паасобныя творы К. Чапека, Э. Раўда, Ш. Бейшаналіева, Т. Цыруліса, А. Імерманіса і іншых пісьменнікаў.

Усяго 45 гадоў (1936 – 1981) пражыў ураджэнец вёскі Восава, паэт і журналіст **Іван Маркевіч**. Яго першы верш “Навальніца” ў 1961 г. надрукавала газета “Чырвоная змена”. Лірычныя вершы, нарысы і апавяданні, што выходзілі ў часопісах “Польмя”, “Маладосць”, “Беларусь”, “Работніца і сялянка”, у рэспубліканскіх газетах, прыцягнулі ўвагу шматлікіх чытачоў.

Першы зборнік вершаў Івана Мікалаевіча пад назвай “Камандзіроўка” выйшаў у 1973 г. Другая кніга яго вершаў – “Васількі” – убачыла свет праз тры гады пасля смерці аўтара. Кожны, хто прачытае творы “Як ранак росы рассыпае”, “Летняя раніца”, “Сэрца маці”, “Над Бярозай”, “Каса

пад страхой іржавее...”, “Бусел пералётны панад лугам...”, “Незабыўнае”, “Завочнікі”, “Спіць жанчына”, зразумее, што зыходам І. Маркевіча беларуская паэзія панесла вялікую страту. Яго шчырыя радкі вучаць любіць родную зямлю, паважаць працавітых людзей, памятаць трагедыю, якую перажыў беларускі народ у гады Вялікай Айчыннай вайны.

У вёсцы Старыя Прыборкі нарадзіўся беларускі казачнік **Павел Акулевіч** (1896 – 1979). Яго пярэ належаць гумарыстычныя і сатырычныя казкі і сюжэтныя анекдоты “Дзе чорт не зможа, там бабу пашле”, “Салдат гатуе кашу з сякеры”, “Скупы поп і парабак”, чарадзейныя казкі “Ілля Мурамец”, “Бава Каралевіч”. Акрамя гэтага, ён ствараў вершаваныя апавяданні ў стылі гутарак пра розныя падзеі мясцовага жыцця: “Як сенакос дзялілі”, “Як у суседа банкатавалі”. Казкі П. Акулевіча захоўваюцца ў архіве Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі.

Польскі празаік і публіцыст **Мельхіёр Ваньковіч** (1892 – 1974) нарадзіўся ў маёнтку Калюжыцы. Паводле ўспамінаў свайго дзяцінства на Бярэзіншчыне і ў Мінску ён напісаў аповесць “Шчанюковыя гады” (1934). М. Ваньковіч – аўтар гістарычнай аповесці “Шпіталь у Ціхінічах”, рамана “Зелле на кратары”, аповесці “Вестэрплетэ”, нарысаў і рэпартажаў “Монтэ-Касіна”, “Ад Стоўбцаў да Каіра”, успамінаў “Туды і сюды” і іншых цікавых літаратурных твораў.

З 1949 г. ён жыў у ЗША, а ў 1958 г. вярнуўся ў Варшаву. У свой час вялікі рэзананс выклікала кніга рэпартажаў “Апер’еная рэвалюцыя” (1934), напісаная М. Ваньковічам пасля наведання СССР.

Адным з самых вядомых і таленавітых беларускіх крытыкаў і літаратуразнаўцаў застаецца выпускнік першай Бярэзінскай сярэдняй школы **Павел Дзюбайла** (1931 – 1995). Сялянскі сын з вёскі Кукарава стаў доктарам філалагічных навук, прафесарам, загадваў аддзелам сучаснай беларускай літаратуры і крытыкі Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР, атрымаў Дзяржаўную прэмію Беларусі імя Якуба Коласа (1980) за ўдзел у напісанні двухтомнага даследавання “Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры” і “Гісторыя беларускай савецкай літаратуры” (на рускай мове).

Большасць кніг і артыкулаў Паўла Дзюбайлы не страціла актуальнасці і ў нашы дні. Найперш гэта датычыцца манаграфій “Беларускі раман аб Вялікай Айчыннай вайне”, “Праблемы стылю ў сучаснай беларускай прозе”, “Вобраз нашага сучасніка ў беларускай прозе”, “У вялікай дарозе”, “Беларускі раман. Гады 70-я”, “Панарама

сучаснай беларускай прозы”, “У пошуках духоўных каштоўнасцей: беларуская проза сёння”. Як выкладчык, які ў свой час працаваў на факультэце беларускай філалогіі і культуры Беларускага педуніверсітэта імя Максіма Танка, магу адзначыць, што імя П. Дзюбайлы набыло вялікую папулярнасць пасля выхаду ў 1990 г. працы “Станоўчы герой у беларускай літаратуры. Савецкі перыяд: кніга для настаўніка”. Некаторыя яго кнігі і сёння застаюцца настольнымі для настаўнікаў і выкладчыкаў беларускай літаратуры, студэнтаў-філолагаў. Высокую ацэнку беларускіх і замежных літаратуразнаўцаў атрымалі выданні “Праблемы сучаснай беларускай прозы” (1967) і “Беларуская савецкая проза: раманы і апавесці” (1971), аўтарам якіх быў таксама і П. Дзюбайла.

Літаратуразнаўца, крытыка і перакладчыка, ураджэнца вёскі Іарадзішча **Міколу Прашковіча** (1932 – 1983) многія сучаснікі называлі чалавекам трагічнага лёсу. Пасля заканчэння Сялібскай сярэдняй школы Мікалай Іванавіч вучыўся на аддзяленні рускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта БДУ, а з чацвёртага курса перавёўся на беларускае аддзяленне, якое скончыў у 1957 г. У 1957 – 1958 гг. М. Прашковіч працаваў настаўнікам беларускай і нямецкай моў у Валэйкавіцкай сямігадовай школе на Смаргоншчыне, а потым у Сялібскай сярэдняй школе (1958 – 1960).

З 1960 да 1974 г. вучыўся ў аспірантуры, прайшоў шлях ад малодшага да старшага навуковага супрацоўніка Інстытута літаратуры АН БССР. У сценах гэтай установы Мікалай Іванавіч у 1965 г. абараніў кандыдацкую дысертацыю. У застойныя часы даследчыка звольнілі з Інстытута літаратуры, абвінаваціўшы ў “беларускім нацыяналізме”. У выніку ён быў вымушаны працаваць грузчыкам, пэўны час загадваў бібліятэкай, быў карэктарам часопіса “Родная прырода”, карэспандэнтам газеты “Вячэрні Мінск” (1977 – 1982). Па стане здароўя (інвалід II групы) пакінуў працу. Мікалай Іванавіч вельмі спадзяваўся на перагляд сваёй судовай справы, але так і не дачакаўся гэтага. Трагічна загінуў у час пажару ў роднай вёсцы.

Першая публікацыя “А дзе ж абяцанае?” М. Прашковіча выйшла ў газеце “Літаратура і мастацтва” ў 1960 г., а ў хуткім часе ён друкаваўся ўжо сістэматычна. Калі гаварыць пра аб’ектыўны ўнёсак у наша літаратуразнаўства гэтага чалавека, які пражыў усяго 50 гадоў, то нагадаем, што ён быў аўтарам арыгінальных даследаванняў пра Францыска Скарыну і Сімяона Полацкага, адным з аўтараў выданняў “450 год беларускага кнігадрукавання”, “Нарысы

гісторыі філасофскай і сацыяльнай думкі Беларусі (да 1917 г.)”, “Францішак Скарына – беларускі першадрукар”, “Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры” і інш. Пераклаў на беларускую шэраг твораў з украінскай і рускай моў.

Усё свядомае жыццё Мікалай Іванавіч Прашковіч быў палымным прапагандыстам беларускай мовы, літаратуры і культуры. Ён пахаваны ў вёсцы Асмолаўка Бярэзінскага раёна. Да сёння яго імя не ўвекавечана...

Таленавіты беларускі літаратуразнавец **Міхась Няхай** нарадзіўся 1 кастрычніка 1935 г. у вёсцы Галоўныя Ляды Бярэзінскага раёна. Ён быў рэдактарам, загадчыкам рэдакцыі ў выдавецтве Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1968 – 1970), кіраваў навукова-даследчай лабараторыяй Беларускага інстытута народнай гаспадаркі. З 1973 г. М. Няхай працаваў у Магілёўскім педінстытуце імя А. Куляшова, загадваў кафедрай беларускай літаратуры, быў дэканам філалагічнага факультэта. Міхась Васільевіч быў навуковым кансультантам праблемнай міжкафедральнай навукова-даследчай лабараторыі студэнтаў па літаратурным краязнаўстве Мінскага інстытута культуры, дзе распрацоўвалася тэма “Беларусь на літаратурнай планеце” (“Літаратурныя мясціны на тэрыторыі Беларусі, звязаныя з лёсам беларускіх, рускіх і замежных пісьменнікаў”).

Кандыдат філалагічных навук, М. Няхай выступаў у друку з артыкуламі па пытаннях развіцця рускага і беларускага нарыса, з аналізам творчасці Я. Коласа. М. Зарэцкага, М. Лужаніна, І. Навуменкі, І. Чыгрынава, І. Пташнікава, У. Дамашэвіча, С. Грахоўскага, В. Якавенкі і іншых беларускіх пісьменнікаў. Яго пярэ належаць кніга апавяданняў “Грыццоўка характар” (1986); манаграфія “Русский демократический очерк 60-х годов XIX столетия (Н. Успенский, В. Слепцов, А. Левитов)” (1971).

Ганаровы грамадзянін Беразіно, калмыцкі пісьменнік **Міхаіл Хонінаў** перакладаў на калмыцкую мову многія творы беларускіх аўтараў. Летам 1941 г. у баях на Беразіне ён быў паранены, страціў прытомнасць. Сялянка з вёскі Месціна Параска Віліткевіч выратавала яму жыццё, хавала яго, карміла і лячыла. Праз шмат гадоў паэт адлюстраванне гэты эпизод у вершы “Аранзал”. М. Хонінаў неаднаразова наведваў Беразіно і выступаў з чытаннем сваіх вершаў перад яго жыхарамі.

Працяг будзе.

Эмануіл ЮФЕ,
доктар гістарычных навук.